

Jiráskovy pohádkové hry

Letošní sto-pětadvacáté výročí Jiráskova narození podnítilo řadu návratů k jeho literárnímu odkazu. Jistě však nebylo náhodou, že pozornost se přitom obracela převážně k významu jeho prací historických. Proto jako zajímavá shoda zapůsobila volba ostravských divadel, která se rozhodla uvést obě Jiráskovy hry pohádkové. Ve Státním divadle měla v posledních dnech uplynulé sezóny premiéru Lucerna, v Divadle Petra Bezruče byl uveden na zahájení sezóny nově Pan Johannes. Na dvou blízkých scénách se tak objevily hry vzájemně rovněž blízké svým vznikem, zaměřením i žánrem, ne však zcela rovnocenné svou dramatickou hodnotou. A zdaleka už ne svými inscenačními tradicemi. O to zajímavější může být zážitek z jejich provedení.

Je těžké říci, které divadlo stálo před úkolem obtížnějším. Lucerna jistě patří k Jiráskovým pracím nejzdařilejším. Je proto hodně hrána a je také svou dlouhodobou divadelní minulostí důkladně poznamenána. Od premiéry v politicky rušném roce 1905 jí byl přisuzován jistý manifestační význam, ať už národní nebo demokratický či dokonce sociální. Stala se hrou slavnostní a přiřadila se nadlouho po bok dílu Smetanovu a Tylovu. Na rozdíl od nich se však pevně držela inscenačních konvencí a houževnatě odolávala moderním divadelním proudům. Diváckou veřejností v tom byla dokonce i hájena. Přesto však přišel čas, kdy se musela otevřít novému cítění nové doby. Jestliže si chtěla udržet svou životnost, musela ze slavnostního stolec sestoupit. Od těch dnů býváme svědky pokusů o její současný výklad a snahy o její moderní jevištní realizaci.

Pro novou ostravskou Lucernu je příznačná už výprava národního umělce Ladislava Vychodila. V plošně pojedeném prospěktu vykrajuje nevelký dramatický prostor, který pak řeší realisticky. To přesně odpovídá dramaturgické režijní koncepci celé inscenace. I v ní jako by se z celku vykrajovaly jednotlivé výjevy, které pak režíre Bedřicha Jansy pečlivě člení až k jejich autonomní platnosti. Ta je respektována bez ohledu na to, zda funkce těchto výjevů je dramatická či pouze popisná. Ba několik ryze popisných intermezz drama-

turgie do Jiráskovy hry dokonce vpisuje. Tak se od počátku mírní konfliktnost, zejména když zámecký svět je pojímán groteskně až po nezbytná kliše (vítací scéna s obligátně debilními rychtáři). Důležité však je, že příběh kněžny a mlynáře ustupuje z hlavního plánu takto pojaté Lucerny a vytváří prostor pro příběh učitelského mládence Zajička a pro jeho lidové přátelství. Zajičkova proměna z pokorného prosebníka až k odhodlanému vzdoru, který jediný může změnit jeho trdný život, je pokrokovým vkladem autorovy historické zkušenosti do hry. Její píseň vyznění není však v textu dostatečně rozpracováno, a tak přes všechno úsilí zůstává mu ve struktuře hry pouze platnost epizodní. A jestliže je k této epizodní platnosti dováděno v Jansově inscenaci i Jiráskovo téma hlavní, pak se ostravská Lucerna stává žánrovým obrázkem lidového života, do jehož idylického poklidu zasahují jen dotěrní hastrmani a rozmařilé panstvo.

Tomuto pojetí napomáhá i utlumené herecké vyjádření hlavních postav, i mladistvé kněžny A. Gasnářkové i zdrzelnivého mlynáře V. Antoše. Více pozornosti upoutá proto netradiční Klásková Z. Fišárkové nebo pěkný a čistě hraný učitelský mládenec S. Sárského. Škoda jen, že většina mladých herců nevěnuje větší pozornost Jiráskovu jazyku, jehož starobylá krása a intonační zpěvnost zazní jen z výkonů A. Kratochvilové (babička) nebo M. Holuba (vodník Ivan).

Inscenátoři Pana Johanesa mívají úkol o to snadnější, o čtato hra je v našem povědomí méně živá. Proto v DPB její upravovatel a režisér mohl postupovat zcela svérázně: pod starým titulem a na původním půdorysu čtyř aktů si napsal prostě o Krakonošovi hru novou. Jen v jednom připomíná dramaturgii Lucerny v SDO. I Lichý vychází hlavně z epizodních témat hry. Jenže hlavní téma Johanesa nejen utlumuje, ale téměř anuluje.

Nechci posuzovat, zda Lichého hra je lepší než Jiráskova. Je jednodušší a naivnější, svými písňovými kuplety a několika aktualizujícími nárazkami ukazuje na návrat až kamsi za Tyla, k žánru staré řemeslnické merendy nestroyovské, v níž ševcovský, mlynářský a krejčovský nejprve do pokoušení přijdou, leč jejich zdravé jádro obstojí a jsou tři svathy nakonec.

Kdyby autor i režisér věnoval větší péči jazykové úrov-

ni hry i jejího provedení, mohli jsme vidět představení milé a půvabné ve všech složkách.

S komediální vervou si ve hře zahráli J. Těšitel a J. Odí, oba skainí duchy ve všech jejich proměnách. O. Janda dal Panu Johanesovi pěkný a důstojný zjev, v klidném a rozsařném výkonu vyslovil pak i moudrý a přes skeptickou zádumčivost i laskavě úsměvný pohled na drobné lidské malichernosti. Z lidových figur využil nejvíce možnosti M. Sulc jako Hruža Lelek. Z původní Jiráskovy koncepce zůstal ve hře i starý Salakvarda, kterého A. Bovec hraje jako donkichotského starocha, jehož vojanské podívání je více důsledkem pokročilého stáří než symbolem prastarých bojových tradic.

Přínos obou jubilejních jiráskových inscenací je v jednom nepochybný: znamenal alespoň dílčí splátku na narůstající dluh našich divadel české klasice. Mohl být však ještě v jednom podnětný. V tom, co v Jiráskově díle je i dnes hodnotou skutečně trvalou: mohl přispět k řešení ne příliš potěšitelné úrovně jevištní řeči na našich současných scénách. (E)

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA

Praha 2-Vyšehrad, K. rotundě 8/82 - tel. 262177

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Ostravský večerník

6 IX. 1976

ze dne

Dvě premiéry

~~V pátek 3. září uvedlo Divadlo Petra Bezruče v Ostravě premiéru Jiráskova Pana Johánese. Na pátek 10. září je připravena další premiéra — Touha pod jilmy — Eugena O'Neill a v překladu Milana Lukeše. Začátek premiéry je v 19.00 hodin. (fan)~~

ST